

JAUNĀKĀS LITERATŪRAS APSKATS

Vana Tallinn. XX (XXIV) / Vāljandja Raimo Pullat. – Tallinn: Estopol, 2009. – 283 lk. (Senā Tallina, XX (XXIV). Izdevējs Raimo Pullats)

Gadu mijā Tallinā ir iznācis sērijas “*Vana Tallinn*” (Senā Tallina) 1991. gadā atjaunotā izdevuma nu jau 20. – jubilejas sējums. Sērija aizsākta ar Tallinas Vēstures institūta iniciatīvu 1936. gadā. Līdz 1939. gadam iznāca četri sējumi, kuros publicētie Tallinas vēsturei un kultūrai veltītie raksti nav zaudējuši nozīmi arī mūsdienās. 1991. gadā ar profesora Raimo Pullata iniciatīvu sērijas izdošana tika atjaunota. Kopš tā laika būdams gadagrāmatas galvenais redaktors,

R. Pullats ir izveidojis to par Igaunijas pilsētu vēstures pētniecības centrālo izdevumu. Tā kļuvusi populāra pilsētu vēstures pētnieku aprindās arī starptautiskā mērogā. Popularitāti noteicis gan sērijas augstais zinātniskais līmenis, gan daudzpusīgais saturs. Publicētie sējumi satur jaunu, vērtīgu zinātnisku informāciju ne vien par Tallinas vēsturi, bet arī par apkārtējo zemju pilsētu attīstību no viduslaikiem līdz 19. gs. beigām. Tas panāks, piesaistot izdevumam ārzemju korespondentus – pazīstamus pētniekus no tuvākajām zemēm un iekļaujot redakcijas kolēģijā zinātniekus no Somijas, Zviedrijas, Vācijas, Polijas, Krievijas, Latvijas un citām valstīm. Attiecīgi raksti publicēti autoru iesniegtajā valodā.

Atjaunotās sērijas aktualitāti sekmējusi konsekventa jaunu avotu – īpašumu sarakstu, testamentu u.c. piesaistīšana pilsētu izpētē. Tas ļāvis gadagrāmatas rakstos iztirzāt līdz tam nerisinātus jautājumus un ievērojami paplašināt problēmu loku. Tā pēdējos sējumos sevišķi liela uzmanība pievērsta pilsētnieku mentalitātei un ikdienas dzīvei. 2002. un 2005. gada izdevumos iekļauti starptautisko konferenču “*Modus vivendi*” materiāli, kas uz jaunu avotu pamata atspoguļo pilsētnieku dzīvi 17.–19. gadsimtā. Sekojot mērķim veidot izdevumu daudzpusīgu starpdisciplināru, tā sējumos iekļauti raksti ne vien par pilsētas sociālo un kultūras vēsturi, bet arī apcerējumi, veltīti arheoloģijai, etnogrāfijai, numismātikai, topogrāfijai un citām nozarēm. Kopumā līdz šim

VANA TALLINN

XX (XXIV)

izdotajās 20 grāmatās nav palikusi neskarta neviena pilsētas dzīves joma. Sējumi vispusīgi papildina priekšstatus par Tallinas pagātņi un pilsētu dzīvi kopumā. Gadagrāmatas rubrikā “*Ex archivo civitatis Revaliensis*” turklāt publicēti jauni oriģināli arhīvu avotu teksti – iedzīvotāju inventāru saraksti u.c. Ievēribu pelnījusi agrāk nepazīstama vizuālā materiāla regulāra publicēšana. Bez tam gadagrāmatās atrodama plaša informācija par jaunākajiem pilsētu vēsturei veltītiem izdevumiem un zinātniskām konferencēm reģionā.

20. sējumā redaktors Teniss Lībeks (*Tõnis Liibek*), iezīmējot izdevuma nākotnes mērķus, īpaši izcēlis tā nozīmi jaunas Tallinas vēstures saga-tavošanā.

Tenu Raida (*Tõnu Raid*) raksts veltīts kartogrāfijas problēmai – Tallinas satiksmes ceļu attīstībai. Tā pamatā ir līdz šim npublicētie Igaunijas, Zviedrijas un Krievijas arhīvu materiāli – dokumenti un kartes. Balstoties uz jauniem zinātniskiem datiem, autors izseko, kā cauri gadsimtiem veidojies ceļš, kas Tallinas patrimonijālajā apgabalā gāja no ostas dienvidu virzienā uz Pērnavu un tālāk uz Rīgu. Parādīts ceļa sākums identiskā vietā jau Tallinas ostas pirmsākuma laikā, jo tas optimāli atbilda apvidus apstākļiem.

Dānijas pētnieces Karstenas Jānkes (*Carsten Jahnke*) pētījuma tēma ir ārējās – lielās un vietējās – sīkās tirdzniecības mijiedarbība Tallinā vēlajos viduslaikos. Raksts balstīts uz arhīvu datiem par Tallinas tirgotāju starpniecību pilsētas un apkaimes tirdznieciskajos darījumos. Parādīta savstarpēja nozīme, kāda Tallinas lieltirgotāju darījumos bija, no vienas puses, vietējās labības un linu tirgošanai uz āru, no otras puses, ievesto preču tālākai pārdošanai vietējās muižās.

Kšištofs Olendzki (*Krzysztof Olendzki*, Polija) raksta par 14.–15. gs. Viduseiropā plaši piekopto garīdznieku līdzdalību rentes līgumos. Tam bija svarīga loma jauno laiku kredītu sistēmas un finanšu saimniecības izveidē.

Latvijas zinātnieka Andra Caunes raksts detalizēti iepazīstina ar 1938.–2007. gadā veiktajiem arheoloģiskajiem pētījumiem viduslaiku Rīgā. Sniegts pārskats par izrakumu gaitu, rezultātiem un nozīmīgākajām publikācijām, kurās tie atspoguļoti. Izcelta Rīgas arheoloģisko pētījumu nozīme pilsētu materiālās kultūras izpētē visas Baltijas mērogā.

Kajas Tīseles (*Kaja Tiisel*) rakstā “Novērojumi par Tallinas iedzīvotāju un apkaimes zemnieku sadzīvi 18.–19. gs. mijā” turpināta Tallinas etnoloģijas jautājumu risināšana, kas veiksmīgi iesākta gadagrāmatas iepriekšējos sējumos un dokumentāli balstīta uz pilsētu iedzīvotāju īpašumu sarakstu publikācijām 1997.–2007. gadā, ko veicis profesors R. Pullats. K. Tīsele pievērsusies tiem faktiem, kas atrodami 18. gs. literāta Kristiāna Šlēgela (*Christian Hieronimus Justus Schlegel*) sacerējumos. Tie ir novērojumi par Tallinas iedzīvotājiem un apkārtnes zemniekiem, viņu mentalitāti, dzīvesveidu un ieradumiem. Papildus izmantoti publicista Johana Kristofa Petri attiecīgie apraksti. Uz abu minēto autoru publikāciju pamata, papildinot ar jaunu faktisko materiālu, kas atrodams tālaika pilsētu iedzīvotāju īpašumu sarakstos, sniegts interesants pārskats par pilsētnieku, kā arī apkaimes zemnieku dzīvi un raksturu. Akcentēta Baltijas klimata nelabvēlīgā ietekme uz mentalitāti un ieradumiem. Detalizēti

aprakstīts apģērbs, ēdieni, izklaide, satiksme, tikumi, cita starpā luksuss un viesmīlība, kas valdīja pilsētā un bija pamatā ceļotāju labvēlīgiem iespaidiem par to.

Par pilsētas etnoloģijas problēmām raksta arī Igaunijas tautas kultūras ilggadējais pētnieks Antss Viress (*Ants Viires*). Sniegts pārskats par līdzšinējo veikumu un izvirzīti nozīmīgākie turpmāk risināmie jautājumi – pilsētnieku struktūras veidošanās, karadarbību ietekme, sabiedriskā dzīve, patēriņš, subkultūra u.c. Īpaši uzsvērta nepieciešamība izvērst sistemātiskus pilsētu etnoloģiskos pētījumus.

Vairāki apcerējumi veltīti konkrētu objektu vēsturei – Tallinas pirmajām elektriskajām stacijām (*Eino Pillikse*), rentgenstaru izmantošanas sākumam (*Heino Gustavson*). Sējumā iekļauti arī jaunu arhīvu dokumentu oriģinālie teksti, to skaitā Raimo Pullata apstrādātais Tallinas Lielās ģildes vecākā Gotharda Paulsena mantojuma detalizēts apraksts no 1769. gada. Izdevumu papildina Tenisa Lībeka apskats par fotogrāfiju Tallinā 19. gs. 60. gados un vairāki reti 19. gs. fotouzņēmumi ar komentāriem.

Grāmatu noslēdz apjomīga sadaļa “Recenzijas, anotācijas”, kura informē par pilsētu vēsturei veltītiem pētījumiem pēdējos gados Igaunijā, Latvijā, Polijā, Vācijā, Austrijā, Somijā un citās zemēs.

Linda Dumpe

Forschungen zur baltischen Geschichte. Bd. 1 / Hrsg. von Mati Laur und Karsten Brüggemann. – Tartu: Akadeemiline Ajalooselts, 2006. – 286 S.; Bd. 2 / Hrsg. von Mati Laur und Karsten Brüggemann. – Tartu: Akadeemiline Ajalooselts, 2007. – 309 S.; Bd. 3 / Hrsg. von Mati Laur und Karsten Brüggemann. – Tartu: Akadeemiline Ajalooselts, 2008. – 320 S. (Pētījumi par Baltijas vēsturi)

Igaunijai, Latvijai un Lietuvai ir līdzīga vēsture, bet katrai sava valoda, kas veido barjeru kaimiņvalstu publikāciju iepazīšanā. Tā kā Baltijas vēsturnieki saziņai savā starpā un ar citvalstu pētniekiem lieto kādu no lielo Eiropas tautu valodām – un vēstures zinātnē tā tradicionāli bijusi vācu valoda –, tad loģiska ir nesen nodibināta žurnāla